

Conferentie “Samen verder naar meer inclusief onderwijs:

De pedagogische relatie centraal”

Donderdag 25 september 2025

Samenvatting Keynote Sofie Sergeant

1. Waarom is inclusief onderwijs nodig?

- Sofie wijst erop dat we in het huidige systeem vaak twee categorieën zien: kinderen die “meekunnen” en kinderen die “extra ondersteuning nodig hebben”. Zij stelt dat de beweging naar inclusie juist uitgaat van: kinderen = alle kinderen
- Ze ziet inclusief onderwijs ook als onderdeel van een bredere maatschappelijke ambitie: scholen bereiden jongeren voor op een samenleving waarin diversiteit, complexiteit en verschil vanzelfsprekend zijn.

2. Kernbegrippen en theoretisch kader

- “Derde ruimte”: een doorbraakruimte waar leerlingen, leraren én ervaringen elkaar ontmoeten buiten de klassieke dichotomie van regulier vs speciaal onderwijs.
- Veerkracht: Ze verwijst naar het model van de The Circle of Courage waarin vier basisbehoeften worden genoemd — belonging, mastery, independence, generosity. Leerlingen groeien als zij zich erbij horen voelen, iets kunnen, invloed hebben én iets kunnen geven.
- Kruispuntdenken/multidimensioneel perspectief: In plaats van enkel te kijken naar het ‘probleemkind’, kijken we naar kind-omgeving-systeem. Anders gezegd: niet alleen aanpassen van het kind, maar aanpassen van de context. Normaliseren van verschillen en het zien van de leerling in zijn geheel ipv alleen 1 deelidentiteit.

3. Wat betekent dit concreet voor onderwijsorganisatie en –praktijk?

Hoe kunnen scholen en leerkrachten concreet aan de slag:

- Visie & taalgebruik: Zonder gedeelde visie op wat inclusief onderwijs betekent, blijven het losse acties. Taal is belangrijk: hoe je spreekt over leerlingen, ondersteuning en verschil bepaalt mee de praktijk.
- Samenwerking & organisatie: Inclusie vraagt samenwerking tussen leraren, zorgprofessionals, ouders, soms tussen regulier en speciaal onderwijs. Niet als incidentele afspraak, maar als continu systeem.
- Aanpassen van het aanbod: Niet enkel ‘extra hulp’ aan leerlingen met problemen, maar ontwerpen van onderwijs zó dat álle leerlingen kunnen participeren; ontwerpen vanuit de vraag: waar profiteert iedereen van?
- Cultuur van leren in de school: Leerkrachten zijn zelf leerling van hun praktijk. Er mag ruimte voor experiment zijn, ruimte voor reflectie, onzekerheid en ‘educatieve frictie’ (dilemma’s, botsingen) en ruimte voor ontwikkeling. Wees leerling van je eigen praktijk.

4. Knelpunten en uitdagingen

De route naar inclusief onderwijs is niet eenvoudig:

- Het vraagt structuurverandering, niet enkel kleine aanpassingen.
- Daar is samenwerking in multidisciplinaire teams voor nodig
- Er is een spanning tussen bestaand curriculum, toetsing en de ruimte die nodig is voor verschillen en proces (in plaats van het halen van einddoelen).
- Verschil ervaren betekent soms ook ongemak, onzekerheid, spanning — maar juist daar ligt potentie.

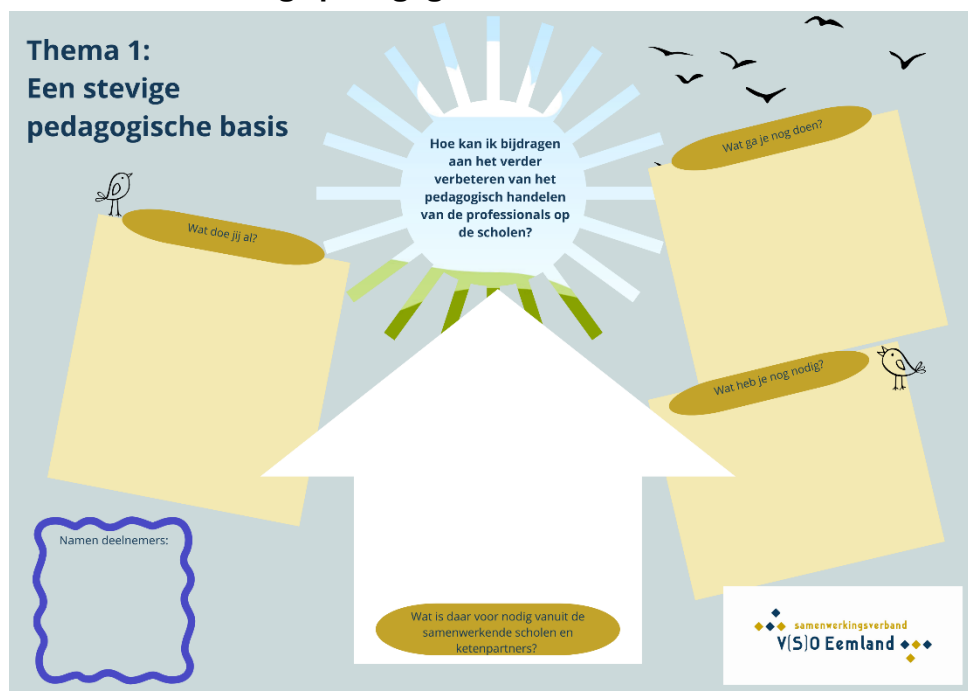
5. Toekomstbeeld & oproep

Afsluitend schilderde Sofie een toekomstbeeld:

“Als we straks niet meer spreken over inclusief onderwijs, maar gewoon over goed onderwijs, dan weet ik dat we op de juiste weg zijn.” Ze roept op tot lef, reflectie en gezamenlijke ambitie: niet wachten op perfectie, maar stap voor stap werken aan scholen waar verschil geen uitzondering is, maar verwelkomd wordt — en waar iedereen iets te leren én te geven heeft.

Opbrengsten uit de themagroepen

Thema 1: Een stevige pedagogische basis

- **Wat gebeurt al?**
 - Coaching, intervisie, scholing, ruimte voor ontwikkeling en kennisdeling.
 - Pedagogische visie en gedragsverwachtingen zijn opgezet.
- **Wat is nodig?**
 - Meer gezamenlijke afspraken over pedagogische waarden.
 - Professionalisering van alle medewerkers, inclusief lerarenopleidingen.
 - Veilige werkomgeving en ruimte om te experimenteren.
- **Acties voor komende jaren:**
 - Pedagogisch plan opstellen en borgen in beleid.
 - Structurele intervisiemomenten en scholing.
 - Meer samenwerking met ketenpartners en ouderbetrokkenheid.

Thema 2: Een lerende cultuur

- **Wat gebeurt al?**
 - Collegiale visitatie, schoolbezoeken, observaties, kennisdeling.
- **Wat is nodig?**
 - Facilitering (tijd, geld), leiderschap, ruimte om van elkaar te leren.
 - Toekomstgerichte beleidsvorming en meer communicatie.
- **Acties:**
 - Draagvlak creëren bij docenten.
 - Successen delen en diversiteit benutten.
 - Integraal expertise delen tussen scholen en ketenpartners.

Thema 3: Niet labelen, maar normaliseren

- **Belangrijkste inzichten:**
 - Label helpt soms als hulpmiddel, maar belemmert bij hokjesdenken.
 - Groot knelpunt: financiering en toegang tot ondersteuning vaak afhankelijk van labels.
- **Wat is nodig?**
 - Handelingsgericht werken: “Wat werkt?”
 - Breder kijken naar context, stoppen met probleemtaal.
 - Meer aandacht in opleidingen voor inclusief onderwijs zonder labels.
- **Acties:**
 - Samen zorgen voor normaliseren van problemen.
 - Schotten tussen onderwijs en zorg weghalen.
 - Reflectie bij medewerkers en samenwerking binnen besturen versterken.

Thema 4: Inclusief onderwijs organiseren (geen jongere buitenspel)

- **Wie staan nu buiten spel?**
 - Thuiszitters, jongeren met complexe thuissituaties, wachtlijsten in jeugdhulp, hoogbegaafden met lastig gedrag.
- **Wat is nodig?**
 - Ontschotting onderwijs-zorg, creativiteit, gezamenlijke verantwoordelijkheid.
 - Lef om diploma-denken los te laten.
- **Acties:**
 - AOJ-teams goed laten draaien.
 - Minder wachttijden in jeugdhulp.
 - Opleiden van docenten voor diversiteit en inclusieve didactiek.

Thema 5: Presteren versus leren (vrijere routes naar VO-afronding)

- **Wat gebeurt al?**
 - Spreiden van examens, maatwerk PTA, vervroegd examen, stages.
- **Wat is nodig?**
 - Meer ruimte van inspectie en OCW.
 - Flexibiliteit en lef van scholen.
 - Samenwerking met vervolgonderwijs.
- **Acties:**
 - Alternatieve ontwikkelroutes onderzoeken.
 - Doorstroommogelijkheden creëren (bijv. havo → mbo).
 - Diploma niet als enige doel, maar brede ontwikkeling centraal.

Waar kunnen we nu mee aan de slag (2025–2027)?

1. Pedagogische basis versterken: pedagogisch plan, scholing, intervisie.
2. Lerende cultuur borgen: structurele kennisdeling, collegiale visitatie, fouten mogen maken.

3. Normaliseren i.p.v. labelen: handelingsgericht werken, financieringsvraagstuk agenderen, debat blijven voeren in de samenleving.
4. Inclusief organiseren: AOJ-teams versterken, ontschotting onderwijs-zorg, lef hebben en doen.
5. Flexibiliteit in routes: maatwerk in examens, alternatieve leerwegen onderzoeken.

Vorbereiding nieuw ondersteuningsplan (2027–2031)

- **Visie:**

- Inclusief onderwijs als norm, niet als uitzondering.

- **Strategische keuzes:**

- Hoe financieren we ondersteuning zonder labels?
- Hoe gaan we verder met structurele samenwerking tussen onderwijs en zorg?
- Hoe borgen we ruimte voor maatwerk en flexibiliteit?

- **Proces:**

- Dialoog met alle ketenpartners en scholen.
- Gebruik opbrengsten van deze conferentie als basis
- Betrek jongeren en ouders actief in het ontwerpproces.